

8. Hafta

Türk Kentlerinden Örnekler

SAN421 OSMANLI KONUT MİMARLIĞI
DR. ÖĞR. ÜYESİ RÜSTEM BOZER

SAFRANBOLU EVLERİ

Bugünden geriye bakıldığında, Anadolu'nun 18.-19. yüzyıllarının yaşama biçimini, kültürel, ekonomik ve sosyal yapısını her şeye rağmen en iyi yansıtan örneklerden biri konumundaki Safranbolu, kuzey Karadeniz bölgesinde bir ilçe merkezidir.

Türklerin Anadolu'yu yurt edinme sürecinde sırasıyla Danişmentliler, Selçuklular, Bizanslılar, Çobanoğulları, Candaroğulları tarafından iskân edilmiş olan bölge, ardından Osmanlıların egemenliğine girerek varlığını ve gelişimini sürdürmüştür. Yörenin günümüze ulaşabilmiş en erken yapıları, 14. yüzyılın ilk çeyreğinden, Candaroğulları döneminden kalmıştır.

Bölgenin üretim kapasitesi kendine yeterli bir kapalı ekonomi yapısı doğurmuştur. Tarım, hayvancılık, dericilik, dokumacılık, demircilik, bakırcılık, nalbantlık vs. geniş bir üretim yelpazesi ile birlikte, bu ekonomik konumunun tabakhane gibi yapılar/kalıntılar ya da çarşı gibi unsurların oluşumlarda etkisi gözlemlenebilmektedir.

Kentin tarihsel dokusuna bakıldığında, buranın tepedeki kale ve onun yamaçlarında kurulduğu, halkın yaşadığı alanın da kalenin güney kısımları olduğu anlaşılmaktadır. Kent 18. yüzyıldan itibaren batıya doğru büyümeye başlamış, 19. yüzyılda yazlık olarak da ifade edilen bağ evlerinin oluşturduğu Bağlar Bölgesi gelişmiştir.

Şehir merkezi, iki dere arasındaki vadi içinde ve çarşı etrafında yoğunlaşan bir düzen gösterir. Derelerin öte tarafındaki bölgelere ulaşım, küçük köprülerle sağlanmıştır. Bağlar bölgesi ise bu merkezin kuzeybatısında az eğimli bir yamaç üzerinde yerleşim gösterir. Büyük bahçeler içerisindeki evlerle seyrek bir yerleşme dokusuna sahiptir.

Şehir merkezinde sokaklar dar ve kıvrımlıdır; sokakların doğal çizgisini takip eden yüksek bahçe duvarları, evleri sokaklardan ayırır. Bahçe duvarları taş veya kerpiçten yapılmış, üzerleri kiremit veya ahşap bir saçak ile sonlandırılmıştır.

Evlerin inşasında taş, ahşap ve kerpiç malzeme kullanılmıştır. Çatılar kiremit örtülüdür. Avlu kapıları genellikle çift kanatlıdır. Zemin katlar yaşam alanı değil, daha çok ambar, ahır gibi bölümleri ihtiva eder biçimde düzenlenmiştir. Kapıdan girilen hayat ya da taşlıkta pabuçluk, kazan ocağı, bunun duvarına bitişik halde ise ambar, odunluk, samanlık, ahır, kiler bulunur. Çeşitli düzenlemelerde merdivenlerle ulaşılan üst katlar ise yaşam alanı olarak tanzim edilmiştir.

Evin planını belirleyen sofaya Safranbolu evlerinde çardak denilmektedir. Evler dış, köşe veya orta çardaklı olabilir; ancak en yaygın orta çardak görülmektedir. Odalar ve farklı kullanım fonksiyonuna sahip birimler hep bu çardak ile ilişkilidir. Odaların aralarında ise, kimi zaman birkaç basamakla yükseltilmiş ya da direklik ve parmaklıklarla sofadan ayrılmış da olabilen eyvanlar bulunur. Geniş sedirler ile birer oturma alanı olarak düzenlenmiş bu kısımlara Safranbolu'da evlerinde "yazlık" denilmektedir.

Oda kapıları, sofa tarafında üç yönden pervaz ve altta eşikle çerçevesiyle kaplı, yalın bir düzen gösterir. Genellikle iki farklı tür ahşabın kullanımıyla renk ve dokuda zenginlik yaratılmıştır. Kapılar çok yüksek değil; insan boyundadır. Üst pervazın altında “kitabelik” bulunur. Böyle birer kapı ile dâhil olunan odalar, kalabalık ailelerin bir arada yaşayabilmesine uygun olarak, her bir çekirdek ailenin ihtiyacını karşılamaya yönelik biçimde düzenlenmiştir. Odaların boyutları değişse de, oturma, yatma, yıkanma, yemek pişirme-yeme gibi ihtiyaçlara karşılık verebilecek durumda düzenlenmiştir. Her odada bir gusülhane bulunmaktadır. Selâmlık bölümünde misafir ağırlanan, oturma odası gibi işlev gören bir oda bulunur; kimi evlerde hizmet amaçlı dönme dolaplar görülmektedir. Safranbolu’da Bağlar gölgesindeki kimi ileri gelenlerin konutlarında, yalnızca bu bölgeye özgü olan havuz odaları mevcuttur. Hatta bunlar bazen bir odadan ziyade, üst katın büyük kısmının bir havuz ve onun etrafında divanlardan oluşabildiği geniş ve lüks alanlardır.

Safranbolu evlerinde çok fazla sayıda ve geniş pencereler bulunur. Çıkıntılarla hem cepheler hareketlendirilmiş, hem de üst katlardaki oturma alanları bu yolla genişletilmiştir.

Evlerin gerek cepheleri gerekse iç mekânlar bezemelidir. Evlerin içlerinde ahşap tavan göbekleri, duvar kaplamaları, pencere şebekeleri vb. dikkat çekicidir. Yanı sıra duvarlarda ve ocak gibi unsurlarda alçı süslemenin güzel örneklerini sergiler. Özellikle 19. yüzyıldan sonra zengin kalemişi süslemeler ile karşılaşılır. Kimi cephelerde kitabeler mevcuttur; ayrıca bereket getirdiğine inanılan geyik boynuzlarıyla da karşılaşılır.

SANATLI OSMANLI KENTİ MİMARLIĞI
DR. ÖĞR. ÜYESİ RUSTEM BOZER

Fakat bu merkezlerin Türklerin yaşadığı veya ilişki kurduğu coğrafyalarda yer aldığına dikkat çekmek gerekir. Halı sanatının yüzyıllarca kesintisiz ve çeşitli örnekleriyle takip edilebilir hale gelmesi 13. yüzyılda Selçuklu halılarıyla başlar. Tarihi kaynaklarda 13. yüzyıldan itibaren Anadolu'dan başka memleketlere halı ihraç edildiğine dair bilgiler vardır. Bu yüzden ve haklı olarak, halıyı insanlığa kazandıranların Türkler olduğu, en azından geliştirip yaygınlaştırdığı söylenir.

SAN421 OSMANLI KONUT MIMARLIĞI
DR. ÖĞR. ÜYESİ RÜSTEM BOZER

SAN421 OSMANLI KONUT NUMARLIĞI
DR. ÖGR. ÜYESİ RÜSTEM BOZER

SAN421
DR. ÖGR. ÜNİVERSİTESİ

OSMANLI KONUT MİMARLIĞI
RÜSTEM BOZER

SAN421 OSMANLI KONUT MİMARLIĞI
DR. ÖGR. ÜYESİ RÜSTEM BOZER

SAN421 OSMANLI KONUT MİMARLIĞI
DR. ÖĞR. ÜYESİ RÜSTEM BOZER

